

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Martina Kříže, soudkyně Mgr. Věry Jachurové a soudce Mgr. Bc. Jana Schneeweise v právní věci

žalobkyně: **L. K.**
bytem XXX
zastoupená advokátem Mgr. Jiřím Tomolou
se sídlem V Celnici 1034/6, Praha 1

proti

žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
se sídlem Palackého náměstí 375/4, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 14. 8. 2024, č. j. MZDR 33413/2023-4/PRO

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 14. 8. 2024, č. j. MZDR 33413/2023-4/PRO se zrušuje a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 6 135 Kč do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku k rukám právního zástupce žalobkyně advokáta Mgr. Jiřího Tomoly.

Odůvodnění:

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Městského soudu v Praze domáhala zrušení rozhodnutí označeného v záhlaví tohoto rozsudku (dále jen „napadené rozhodnutí“), jímž ministr zdravotnictví zamítl její rozklad a potvrdil rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 22. 9. 2023, č. j. MZDR 37590/2024-13/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím ministerstvo zamítlo žádost žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o odškodnění protiprávních sterilizací“).
2. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí plyne, že ministr měl oproti ministerstvu za prokázané, že žalobkyni byla mezi lety 1981 a 1985 provedena sterilizace. Žalobkyně ale neunesla důkazní břemeno stran protiprávnosti této sterilizace. Zdravotnická dokumentace žalobkyně byla skartována. K návrhu žalobkyně provedlo ministerstvo důkaz svědeckou výpovědí její sestry, paní J. D., která se ovšem dozvěděla o sterilizaci žalobkyně měsíc po zákroku, a to přímo od žalobkyně. Vše, co o tomto zákroku věděla, věděla od žalobkyně a sama nedokázala popsat konkrétní skutkové okolnosti. Její výpověď byla zprostředkovaná a zkreslená. Svědkyně dostala prostor vypovědět vše, co považovala za podstatné, ale spíše hovořila o tom, že jí byla v minulosti též provedena sterilizace, než že by byla schopna popsat okolnosti, za nichž byla provedena sterilizace její sestře (žalobkyni). Zprostředkovaná výpověď J. D. tedy nesvědčí o tom, že by žalobkyni byla provedena sterilizace protiprávně. Ministr shledal průběh výslechu svědkyně i jeho hodnocení ministerstvem v pořádku.
3. Se žalobkyní ministr souhlasil v tom, že z doložených lékařských zpráv nelze dovodit, zda jí byla sterilizace provedena na zdravých či nemocných orgánech. To však dle ministra nemá žádný vliv na oprávněnost žádosti o jednorázovou peněžní částku. V žádosti žalobkyně uvedla, že jí byla sterilizace navržena, když podstupovala v roce 1981 interrupci s tím, že jí sice byl vysvětlen antikoncepční účinek zákroku, nikoliv však jeho nevratnost. Žádné zdravotní obtíže předcházející sterilizaci netvrdila a ve výsledku je irelevantní, zda se sterilizace uskutečnila na zdravých orgánech. Dle směrnice bylo možné provést daný zákrok jak na nemocných, tak na zdravých orgánech.
4. Žalobkyně protiprávnost sterilizace neprokázala a není úkolem ministerstva za ni domýšlet skutkové okolnosti a důkazní prostředky. Ministerstvo vynaložilo veškeré úsilí ke zjištění skutečného skutkového stavu, které po něm lze spravedlivě žádat - aktivně pátralo po související zdravotnické dokumentaci, provedlo výslech svědkyně navržený žalobkyní i jiné jí předložené důkazy (lékařské zprávy). Účel zákona o odškodnění protiprávních sterilizací byl zachován a naplněn. Žalobkyně se nikdy v minulosti nebránila proti údajně protiprávnímu zákroku, ačkoliv sama tvrdí, že jí byly známy zkušenosti jiných žen, a nesnažila se nikdy ani obstarat si kopii související zdravotnické dokumentace (což bylo možné po řadu let), aby se s její pomocí mohla domáhat uznání protiprávního postupu tehdejšího zdravotnického zařízení.
5. Dále ministr poukázal na to, že žalobkyně připustila, že byla o antikoncepčních metodách poučena v souvislosti s interrupcí, což bylo dle tehdy účinných právních předpisů povinné. Ministr vyjádřil důvodné pochybnosti, že by žalobkyni nebylo objasněno, jaký je rozdíl mezi interrupcí a sterilizací, což jí ostatně muselo být zřejmé vzhledem k tomu, že měla v té době již 5 dětí.

6. Byť ministr korigoval odůvodnění prvostupňového rozhodnutí v tom, že uznal prokázání provedení samotné sterilizace, prvostupňové rozhodnutí a řízení, které mu předcházelo, podle ministra ob stojí a po procesní stránce jej považuje za bezvadné.
7. V žalobě proti napadenému rozhodnutí žalobkyně uplatnila celkem tři žalobní body. Vše, co vytýká napadenému rozhodnutí, je podle ní možné vytknout i prvostupňového rozhodnutí, a proto navrhla, aby soud zrušil i je.
8. Zaprvé namítla, že svědecký výslech její sestry nebyl veden správně, a že důkaz touto výpovědí správní orgány obou stupňů vadně posoudily. Skutečnost, že výpověď sestry žalobkyně byla zprostředkována, automaticky nedegraduje její věrohodnost či důkazní sílu. Odvozené svědectví je běžným důkazem. Jakmile ministerstvo z úvodní monologické části výslechu zjistilo, že se svědkyně přímo neúčastnila jednání předcházejícímu sterilizaci, výslech ukončilo, čímž nepřipustně přeneslo odpovědnost za výpovědní hodnotu důkazu na svědkyni. Neověřovalo žádná tvrzení žalobkyně. Není ale možné žádat po svědcích, aby sami posoudili, jaké informace jsou pro účely výslechu relevantní. Ministerstvo pominulo, že oběťmi protiprávních sterilizací se staly převážně romské ženy s nižším vzděláním, a tomu měl také odpovídat průběh výslechu a povaha otázek. Výslech svědkyně nebyl veden a následně jako důkaz nebyl hodnocen v souladu s dosavadní judikaturou.
9. Zadruhé žalobkyně namítla, že na ni ministr nepřipustně přenesl odpovědnost za zjištění skutkového stavu, neboť trval na tom, že neunesla důkazní břemeno. Připomněla, že i v řízení o žádosti se uplatní zásada materiální pravdy, kterou ministr nenaplnil. Jejím úkolem podle § 6 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací bylo označit důkazy, což učinila. Tato zákonná povinnost neznamená, že je na žadatelky přenesena odpovědnost za zjištění skutkového stavu. Ministr sice zhojil vadu prvostupňového rozhodnutí tím, že uznal, že žalobkyně byla sterilizována, ale rezignoval na hodnocení otázky, že se tak stalo protiprávně. Ve výsledku ministr považuje zdravotnickou dokumentaci za jediný možný důkaz k prokázání protiprávně provedené sterilizace, což je nepřipustné. V důsledku absence zdravotnické dokumentace se ministerstvo mělo zabývat osobní a rodinnou situací žalobkyně, k čemuž měla sloužit svědecká výpověď její sestry. Namísto toho ministr zcela nepodloženě a v rozporu s tvrzením žalobkyně uzavřel, že žalobkyně byla jistě poučena o antikoncepčních metodách i o tom, co to je sterilizace.
10. Žalobkyně připomněla, že stát uznal, že docházelo k systémovým zásahům eugenického charakteru vůči Romkám, které měly více dětí. Do této skupiny žalobkyně spadala, a je proto třeba vycházet z předpokladu, že protiprávní sterilizaci spíše byla vystavena.
11. Žalobkyně nikdy netvrdila, že si myslela, že sterilizace je totéž co interrupce. Trvá na tom, že jí sice bylo vysvětleno, že sterilizace je antikoncepční prostředek, nevěděla ale o jeho trvalých následcích a vymezila se proti tezi ministra, že by snad měl počet dětí vliv na poučení o pravé povaze sterilizace. Svědecká výpověď a ostatní důkazy ve spojení s jejím hájitelným tvrzením prokazují, že jí byla provedena sterilizace nezákonně.
12. Ve třetím žalobním bodu žalobkyně namítla, že napadené rozhodnutí nerespektuje účel zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, jímž je převzetí odpovědnosti státu za způsobené zásahy do základních lidských práv. Žalobkyně vyjádřila nesouhlas s tím, že ministr úspěšnost žádosti o odškodnění spojil s předešlým uplatněním jakéhokoliv nároku u poskytovatele zdravotních služeb a že jí kladl k tíži, že si nevyžádala kopii své zdravotní dokumentace před její skartací. Nic takového po ní však zákon nežadá.

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

13. Žalovaný navrhl, aby soud žalobu jako nedůvodnou zamítl. Ve vyjádření k žalobě zopakoval, že svědeckou výpověď sestry žalobkyně hodnotí jako neautentickou. Svědkyně navíc vypověděla, že se s žalobkyní viděla až měsíc po zákroku, který prý „*vzala úplně normálně*“. To o protiprávnosti sterilizace nesvědčí. Ministerstvo sice musí postupovat dle zásady materiální pravdy, ale bez součinnosti žalobkyně nemůže pátrat po dalších důkazních prostředcích v její prospěch. Žalovaný si nemyslí, že žalobkyně předešla plausibilní tvrzení podpořené souhrnem indicií o protiprávnosti sterilizace. Žalobkyně při ústním jednání uvedla, že si nevzpomíná, kdy jí byla sterilizace provedena, asi v roce 1981, kdy ji „*oblblí a oddělali*“. To, že je žalobkyně Romka, automaticky neznamená, že byla diskriminována, ani že se obrací důkazní břemeno. Přiznat odškodnění nelze každému, kdo se o něj přihlásí, aniž by byly naplněny základní podmínky; to není účelem zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Naplnění účelu zákona se promítlo v obsáhlé poučovací povinnosti ministerstva a v tom, že navzdory absenci významného zdroje informací (zdravotnické dokumentace) se ministerstvo zabývalo tvrzením žalobkyně. To však nebylo podloženo ničím jiným než svědectvím z doslechu. Bylo by nespravedlivé, kdyby odškodnění ve výši 300 000 Kč z veřejných prostředků získali ti, kdo jen tvrdí a nemají žádné důkazy, zatímco žadatelé, jejichž zdravotnická dokumentace existuje a případně jejich tvrzení vyvrací, nikoliv.
14. Při ústním jednání před soudem konaném dne 20. 2. 2025 žalobkyně setrvala na žalobních námitkách. S poukazem na závěry vyjádřené Nejvyšším správním soudem v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65 (dále jen „rozsudek 9 As 61/2023“) uvedla, že pokud nebyla její zdravotnická dokumentace k dispozici, měl se žalovaný zabývat hájitelností jejích tvrzení a měl posoudit ostatní důkazy, které byly k dispozici. Této povinnosti však nedostal. Žalovaný při jednání před soudem odkázal na své vyjádření k žalobě. Uvedl, že mezi účastnickou výpověď žalobkyně a svědeckou výpověď její sestry byly rozpory. Tvrzení žalobkyně nejsou dle žalovaného plausibilní a podložená.
15. Účastníci při jednání neměli žádné návrhy na doplnění dokazování. Soud tedy při rozhodování o žalobě vycházel výhradně z obsahu správního spisu.
16. Podle § 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací je oprávněnou osobou fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.
17. Podle § 3 odst. 1 o odškodnění protiprávních sterilizací se sterilizací v rozporu s právem pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.
18. Podle § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací se porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 rozumí zejména působení na oprávněnou osobu v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabraňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.

19. Podle § 23 odst. 1 věta první zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění účinném do 31. 12. 1991 (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“) je lékař povinen poučit vhodným způsobem nemocného, popřípadě členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebně preventivní péče.
20. Podle § 27 zákona o péči o zdraví lidu ve znění účinném do 31. 12. 2012 se sterilizace smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví. Tyto podmínky stanovovala směrnice ministerstva o provádění sterilizace ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19.11.71. publikované ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví č. 1-2 ze dne 29. února 1972 (dále jen „směrnice“).
21. Podle § 2 písm. b) směrnice je sterilizace je přípustná, provádí-li se ve zdravotnickém zařízení na vlastní žádost nebo se souhlasem osoby, u níž má být sterilizace provedena, na zdravých pohlavních orgánech ženy, jestliže by těhotenství nebo porod vážně ohrozily život ženy nebo jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví.
22. Podle § 5 odst. 1 písm. b) věta první směrnice o tom, že sterilizace je indikována, rozhoduje: v případech podle § 2 písm. b) až g) lékařská komise k tomu účelu ustavená (sterilizační komise).“
23. Podle § 11 směrnice je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákonem (poznámka soudu: jedná se zřejmě o chybu v psaní; správně mělo být v textu směrnice uvedeno „před zákrokem“) podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní.
24. Poté, co soud přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
25. Soud před vlastním posouzením žaloby uvádí, že nynější kauza je jedním z mnoha případů, kdy žalovaný odepřel žadatelce nárok na odškodnění za protiprávní sterilizaci. Soud je nucen konstatovat, že žalovanému bylo již opakovaně správními soudy vysvětleno, v čem tkví smysl a účel zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Právě pochopení smyslu a účelu zákona o odškodnění protiprávních sterilizací má zásadní a reálný vliv na posuzování otázek vyvstalých při zjišťování skutkového stavu ministerstvem, resp. stanovení rozumné rovnováhy mezi povinností tvrzení a důkazním břemenem žadatele, a naopak povinností žalovaného zjistit stav věci bez důvodných pochybností v nezbytném rozsahu. Žalovaný nicméně i po sérii rozsudků Městského soudu v Praze a Nejvyššího správního soudu zůstává ke smyslu a účelu tohoto zákona v řadě případů netečný, byť tvrdí opak. Soud důrazně odmítá tezi žalovaného, že smysl a účel zákona o odškodnění protiprávních sterilizací do nyní projednávaného případu žalobkyně promítl tak, že pátral po zdravotnické dokumentaci žalobkyně (o níž žalobkyně sama v žádosti žalovanému sdělila, že byla skartována) a že provedl všechny žalobkyní navržené důkazy (což je jeho zákonná povinnost).

26. Soud na tomto místě předesílá, že shledal důvodným třetí žalobní bod, v němž žalobkyně namítla nezohlednění smyslu a účelu zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Podrobně soud tento závěr odůvodní níže.
27. Soudu nezbyvá než znovu připomenout, že kodifikace nároku na odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci je důsledkem selhání státu, který v minulosti nebyl schopen ochránit ženy před situacemi, v nichž musely čelit nátlaku na svobodu svého rozhodování stran (ne)provedení sterilizace, která je v případě nedobrovolnosti hrubým zásahem do fyzické integrity ženy a jejích základních lidských práv. Tento aspekt nároku na odškodnění musí mít správní orgány na paměti a v každém projednávaném případě důsledně dbát na dodržení zásady vstřícnosti a řádné poučení účastníků správního řízení (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022-42). Žalovaný by měl mít neustále na paměti, že jde sice o řízení o žádosti, nicméně v něm jde o snahu státu odčinit křivdy, k nimž se stát sám přihlásil.
28. V bodě 29 rozsudku 9 As 61/2023 Nejvyšší správní soud definoval čtyři základní předpoklady pro přiznání jednorázové částky. Jsou jimi:
- a) podání žádosti do 3 let od účinnosti zákona č. 297/2021 Sb.;
 - b) žadatelka byla podrobena sterilizaci;
 - c) k této sterilizaci došlo v rozhodném období (od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012);
 - d) tato sterilizace byla provedena v rozporu s právem.
29. O splnění prvních tří podmínek nepochybuje mezi stranami spor. Sporné je splnění čtvrté podmínky, tedy to, zda byla žalobkyni sterilizace provedena v rozporu s tehdy platnými předpisy. Nejvyšší správní soud vyložil, že takový nesoulad se může projevit zejména ve dvou typových situacích: úplná absence souhlasu nebo formální přítomnost souhlasu, který je však zatížen dalšími okolnostmi vylučujícími jeho soulad s právem (rozsudek ze dne 19. 9. 2024, č. j. 7 As 12/2024-45, bod 20).
30. Podle výše citované právní úpravy účinné v době provedení sterilizace žalobkyně bylo k jejímu zákonnému provedení třeba splnění tří podmínek. Jednalo se o i) souhlas nebo podání žádosti o sterilizaci, ii) schválení žádosti sterilizační komisí na základě indikací dle sterilizační směrnice, iii) pacientkou podepsané prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní. Současně měla být žalobkyně poučena o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích (§ 23 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu v tehdy účinném znění).
31. Jelikož byla zdravotnická dokumentace žalobkyně skartována, nelze ověřit, zda byly postupy poskytovatele zdravotních služeb v souladu s tehdy platnými předpisy alespoň formálně. Žalobkyně tvrdí, že sice souhlasila se zákrokem, ale že nebyla adekvátně poučena o účelu a povaze prováděného výkonu a jeho rizicích, resp. že jí byla zatajena jeho nevratnost.
32. V napadeném rozhodnutí ministr vyjádřil přesvědčení, že žalobkyně tvrzení o protiprávnosti provedené sterilizace neprokázala. Ve vyjádření k žalobě jde „ještě dál“ a uvádí, že jej ani pořádně netvrdila.
33. Nejvyšší správní soud v rozsudku 9 As 61/2023 vysvětlil, že v případě absence zdravotnické dokumentace vedené k posuzovanému zákroku „postačí, pokud žadatelka o peněžitou dávku předeštre na první pohled plausibilní tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v

rozporu s právem. To nicméně pochopitelně neznamená, že se může jednat o jakékoli, ničím nepodložené tvrzení. Musí jít o tvrzení hájitelné, které bude podepřeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. Pokud tedy zdravotní dokumentace nebude existovat, případně bude zjevně nedůvěryhodná, avšak žadatelka předestře plausibilní tvrzení, pro které budou skutečně svědčit zjištěné indicie, musí správní orgány považovat předpoklady pro přiznání peněžité částky dle zákona č. 297/2021 Sb. za naplněné, ledaže samy prokáží, že ke skutečností žadatelkou tvrzeným dojít nemohlo.“

34. *Žalobkyně v žádosti uvedla následující: „V roce 1981 jsem čekala své šesté dítě a při návštěvě poradny mě lékařka přemlouvala k ukončení těhotenství. Původně jsem měla v úmyslu si dítě nechat, ale byla pravda, že jsem byla unavená péčí o početnou rodinu. Nechala jsem se umluvit a lékařka mě objednala k interrupci. V nemocnici před zákrokem mi nabídli sterilizaci a jen mi řekli, že je to antikoncepce. Nikdo mi tenkrát nevysvětlil, že už nikdy nebudu mít další děti. (...). Až následně jsem zjistila, že sterilizace znamená podvázání a přestřížení vejcovodu a žena pak už nemůže nikdy otěhotnět. Po tom zjištění, jsem si připadala podvedená a méněcenná. (...) Myslím si, že mě sterilizovali hlavně proto, že jsem Romka a to mě velice bolí. Dodnes nemám důvěru k lékařům a stále si vyčítám, jak jsem jim naletěla. Můj zdravotní stav není nejlepší, trpím na bolesti břicha a mám strach navštívit lékaře.“*
35. Soud právě citovanou pasáž hodnotí jako zcela plausibilní tvrzení, které je v kontextu místním a časovým, jakož i s ohledem na osobu žalobkyně, zcela hájitelné. Žalobkyně byla doslova „prototypem“ osob, na kterých byl v rozhodném období zásah do integrity spočívající v jejich nedobrovolném zneplodnění páchán. Vylíčenou situaci si lze bez obtíží představit. Lze si též představit, že při příležitosti poučení o antikoncepčních prostředcích byla žalobkyni sice nastíněna možnost sterilizace, avšak bez adekvátního upozornění na rizika takového zákroku či jeho důsledky spočívající v nevratnosti takového zákroku. Žalobkyně v účastnickém výsledku uvedla, že nikomu neříkala o tom, že jde na interrupci, ani své sestře, byť se vídaly každý den. Toto tvrzení soud vnímá jako uvěřitelné jednak kvůli tomu, že jde o choulostivou záležitost, kterou ženy často nesdílí ani se svými nejbližšími, a také proto, že žalobkyně původně umělé přerušení těhotenství (natož sterilizaci) podstoupit nechtěla.
36. Verze předestřená žalobkyní byla podpořena i výpovědí její sestry. Ta při svědeckém výsledku uvedla, že když se žalobkyně dověděla o pravé podstatě sterilizace, byla z toho nešťastná. Svědkyně vypověděla, že když jí zhruba měsíc po zákroku na návštěvě sestra říkala, že byla sterilizována, nic jí o chování personálu neříkala a „tenkrát to vzala úplně normálně“. Soud se nedomnívá, že by tato pasáž svědecké výpovědi jakkoliv podrývala skutkovou verzi předestřenou žalobkyní. Je třeba mít na paměti, že posuzované události se udály před více než čtyřiceti lety. Z výpovědi svědkyně jednoznačně plyne, že žalobkyně se sestře svěřila, že podstoupila nedobrovolnou sterilizaci. To, že žalobkyně sterilizaci *vzala úplně normálně*, lze chápat tak, že podle svědkyně bezprostředně po zákroku nevykazovala výraznější duševní či fyzické obtíže, což ovšem nikterak nezpochybňuje tvrzení žalobkyně, že nebyla náležitě poučena o trvalé a nevratné povaze zákroku. Svědkyně těmito slovy spíše hodnotila do jisté míry statečný postoj své sestry k zákroku, který žalobkyně následně označila za podvod, než že by z této části svědecké výpovědi bylo lze usuzovat, že žalobkyně předem věděla, že po sterilizaci již nebude moci počít dítě a jaká rizika se se zákrokem pojí.
37. Je pravdou, že svědkyně též vypověděla, že její sestře (tj. žalobkyni) prý možná vyhrožovala paní doktorka, že jí vezmou děti, pokud nepůjde na sterilizaci. Jelikož žalobkyně na tomto

tvrzení svou žádost nebudovala a ani svědkyně tuto myšlenku dále nerozváděla, soud ji hodnotí jako nepodloženou domněnku, která však zbytek svědecké výpovědi neznevěrohodňuje.

38. Soud tedy činí dílčí závěr, že žalobkyně v řízení přestřela plausibilní a hájitelné tvrzení, že byla sterilizována v rozporu s tehdy platným právem, protože nevěděla nic o (ne)reparabilitě zákroku. Její tvrzení potvrzuje též svědecká výpověď její sestry, což soud hodnotí jako významnou indicii svědčící o pravděpodobnosti žalobkyní tvrzených skutečností.
39. Za daných okolností bylo na žalovaném, aby prokázal existence odlišné a důvěryhodnější skutkové verze, z níž by bylo zřejmé, že k protiprávní sterilizaci žalobkyně v rozhodném období nemohlo jí tvrzeným způsobem dojít. K překonání běžně nastávající důkazní nouze na straně žadatelek je totiž nutné využít podobné řešení, jaké se již uplatňuje například ve sporech z diskriminace v podobě sdílení důkazního břemene (bod 33 rozsudku 9 As 61/2023).
40. Žalovanému se však hájitelné tvrzení žalobkyně vyvrátit nepodařilo. V napadeném rozhodnutí uvedl, že svědecká výpověď sestry žalobkyně je neautentická a z doslechu, tím pádem neprůkazná. S tímto závěrem nelze souhlasit. Svědkyně při výslechu uvedla, kdy jí sestra řekla o sterilizaci, jak na ni působila měsíc po zákroku, že jí přišla nešťastná. Vypověděla, že se sestrou v nemocnici při zákroku nebyla, zdravotnickou dokumentaci své sestry nečetla. Vypověděla rovněž, že zná i jiné ženy, kterým byla v pardubické nemocnici provedena protiprávní sterilizace. O tom, že zákrok byl protiprávní, se dozvěděla až z médií. Žalovaný se při výslechu dále neptal, zda je svědkyni známo, chtěla-li žalobkyně další děti (v době zákroku jí nebylo ani třicet roků), a jak změnila daná okolnost její rodinný život. Neptal se jí ani na podrobnosti oné návštěvy, při níž jí žalobkyně svěřila, že podstoupila interrupci a sterilizaci.
41. Lze si jistě představit informačně „plnější“ svědeckou výpověď, než je výpověď, kterou poskytla svědkyně J. D., nicméně vzhledem k okolnostem a kladeným otázkám se její výpověď jeví jako autentická a pravdivá. Nevyvrací tvrzení žalobkyně o okolnostech protiprávní sterilizace, naopak představuje indicii, která tvrzení žalobkyně podporuje. Za situace, kdy byla zdravotnická dokumentace žalobkyně zničena, je i výslech rodinného příslušníka (který je nutně vždy subjektivní) relevantním důkazním prostředkem a indicií svědčící o plauzibilitě žadatelčiných tvrzení. Jeho důkazní sílu nelze *a priori* zpochybňovat s odkazem na zprostředkovanost a neobjektivnost (obdobně srov. bod 24 rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2024, č. j. 18 Ad 9/2024-60; zde se ovšem jednalo o situaci, kdy žalovaný odmítl vyslechnout sestru tehdejší žadatelky, a to s poukazem na nevěrohodnost takové výpovědi). Je pochopitelné, že rodinný příslušník není zpravidla přítomen samotnému zákroku ani událostem k němu vedoucím. Takový svědek bude primárně schopen vypovídat o tom, jak vnímal chování svého příbuzného po zákroku, jak zákrok ovlivnil zdraví této osoby a její rodinné vztahy, popřípadě o tom, zda mu příbuzný sdělil, že byl zdravotnickým personálem poučen o povaze a rizicích sterilizace. Otázky žalovaného, zda svědkyně četla chorobopis žalobkyně, či zda ví, jak dlouho zákrok trvá, se proto soudu jeví jako nepřiléhavé a irrelevantní.
42. Vzhledem k výše uvedenému soud shledal důvodnou námitku žalobkyně, že svědeckou výpověď její sestry J. D. žalovaný a ministr hodnotili vadně. Soud připomíná, že tato úvaha žalovaného podléhá soudnímu přezkumu v plném rozsahu (bod 36 rozsudku 9 As 61/2023).

Shodu s prvopisem potvrzuje I. V.

43. Dále ministr v napadeném rozhodnutí lakonicky podotkl, že „*má důvodné pochybnosti, že by žadatelce nebylo objasněno, jaký je rozdíl mezi interrupcí a sterilizací a co je účelem sterilizace, tím spíše, když žadatelka byla těhotná podle svých slov se šestým dítětem.*“. Tato část odůvodnění napadeného rozhodnutí je dle náhledu soudu nepřezkoumatelná pro nedostatek důvodů, protože ministr nijak nespecifikoval, z čeho jeho „důvodné pochybnosti“ pramení. Nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů je založena na nedostatku důvodů skutkových, o něž správní orgán opírá své rozhodovací důvody (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 12. 2003, č. j. 2 Ads 58/2003–75, č. 134/2004 Sb. NSS). V posuzované věci se bezpochyby jedná o nedostatek skutkových důvodů - ministr při svém konstatování vycházel z předpokladu, že žalobkyni bylo objasněno, co je účelem sterilizace, aniž by však v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, na jakých skutkových zjištěních vyplývajících ze správního spisu a provedeného dokazování tento jeho závěr stojí.
44. Nadto soud dává za pravdu žalobkyni, že nikdy netvrdila, že by nechápala rozdíl mezi sterilizací a interrupcí, naopak je patrné, že již v době zákroku věděla, že při příležitosti umělého přerušení těhotenství jí provede lékař *nějaký* zákrok s antikoncepčními účinky. Nevěděla však, že jde o zákrok s nevratnými důsledky.
45. Soud se pouze ve stručnosti vyjádří též k závěrečné části napadeného rozhodnutí (vypořádání odvolací námitky č. 6), v níž ministr vyčítá žalobkyni, že se nikdy v minulosti nepokusila bránit proti údajně protiprávní sterilizaci, a že si nikdy nevyžádala kopii své zdravotnické dokumentace související se sterilizací. Těmito argumenty se ministr snaží podpořit závěr, že se žalobkyně dostala do důkazní nouze vlastní vinou (doslova uvedené skutečnosti označuje za „*subjektivní důvody důkazní nouze*“). Byť jsou tyto důvody pro zamítnutí žádost žalobkyně užity toliko podpůrně, soud je hodnotí jako naprosto mimoběžné a svědčící o nevoli žalovaného akceptovat nejen znění zákona o odškodnění protiprávních sterilizací a jeho důvodovou zprávu, ale i jeho smysl a účel a judikaturu Městského soudu v Praze i Nejvyššího správního soudu. Žalobkyně má bezezbytku pravdu v tom, že ani jedna z daných okolností by neměla mít vliv na posouzení její žádosti, neboť to nepředpokládá znění zákona o odškodnění protiprávních sterilizací a odporuje to jeho smyslu.
46. Soud tedy dospěl k závěru, že žaloba je důvodná, a proto prvním výrokem rozsudku podle § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. Napadené rozhodnutí trpí též dílčí vadou nepřezkoumatelnosti, proto jej soud zrušil též podle § 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Soud nepřistoupil ke zrušení prvostupňového rozhodnutí (§ 78 odst. 3 s. ř. s.), jehož se žalobkyně rovněž domáhala a ponechal na úvaze žalovaného, zda bude možné vytýkané nedostatky napravit v rámci rozkladového řízení. V dalším řízení ministr žádost žalobkyně znovu posoudí, přičemž bude vázán výše vysloveným právním názorem soudu, že žalobkyně v průběhu správního řízení předložila plausibilní a hájitelné tvrzení o tom, že byla sterilizovaná v rozporu s tehdy platnými předpisy, přičemž pravděpodobnost jejího tvrzení potvrzuje i svědecká výpověď její sestry. Tento závěr by bylo možné překlenout toliko na základě případných nových skutkových zjištění, z nichž by prokazatelně vyplýval opak.
47. Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn ustanovením § 60 odst. 1 s. ř. s., podle kterého má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Ve věci měla plný úspěch žalobkyně, které tak náleží právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení. Ty v dané věci sestávají z odměny advokáta za jeden úkon právní služby (účast při jednání

před soudem dne 20. 2. 2025) ve výši 4 620 Kč [§ 7, § 9 odst. 5 a § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025], dále z paušální náhrady hotových výdajů ve výši 450 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu) a konečně z DPH ve výši 1 065 Kč. Celková výše nákladů, které žalobkyni v tomto řízení vznikly, tak činí 6 135 Kč.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie. Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud.

Praha 20. února 2025

Mgr. Martin Kříž v. r.
předseda senátu